

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-42-84>

УДК 658.155

ОЦІНКА ВПЛИВУ ВИТРАТ НА ФОРМУВАННЯ ПРИБУТКУ ПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ

ASSESSMENT OF THE COSTS INFLUENCE ON PROFIT FORMATION OF PROCESSING ENTERPRISES

Крот Людмила Миколаївнакандидат економічних наук, доцент,
Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9999-0144>**Лижова Єлизавета Миколаївна**студентка,
Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7014-6545>**Krot Liudmyla, Lyzhova Yelyzaveta**

Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyi National University

Стаття присвячена дослідженню методичних підходів до аналізу витрат на виробництво органічної продукції, оцінці їх впливу на формування прибутку переробного підприємства. Проведено факторний аналіз прибутку від реалізації органічної продукції. Визначено, що на зміну його величини вплинули: зміни рівня цін на окремі види круп і пластівців, зміни обсягу реалізації продукції, структурні зрушення, собівартість продукції. Зазначено, що обов'язкова сертифікація, особливі умови зберігання органічної сировини впливають на склад та структуру витрат при виробництві органічних продуктів харчування. З метою контролю динаміки витрат використано метод «витрати–випуск–прибуток» (CVP-аналіз), базовими елементами якого є: ціна продукції, обсяг продажу; змінні витрати на одиницю продукції; постійні витрати за певний проміжок часу. У процесі CVP-аналізу обчислено та проаналізовано точку беззбитковості. Розраховано прогнозний рівень прибутку за умов зростання обсягу виробництва і реалізації органічної продукції та зниження постійних витрат.

Ключові слова: прибуток, витрати, аналіз, фактор, оцінка, вплив.

The development of the market of organic products enables the final consumer to obtain higher quality food products, which contributes to the solution of the problem of a full-fledged healthy diet combined with care for the environment. Considering the direct relationship between the price of organic products and the volume of costs for their production, it is important to ensure the reconciliation of the company's income and expenses. The article is devoted to the study of methodical approaches to the analysis of costs for the production of organic products, the assessment of their impact on the formation of the profit of a processing enterprise. The level and amount of profit is formed under the influence of external and internal factors that have a positive and negative impact. A factor analysis of the profit from the sale of organic products was carried out. It was determined that the change in its value was influenced by: changes in the price level of certain types of cereals and flakes, changes in the volume of product sales, structural changes, and the cost of production. It is noted that mandatory certification, special storage conditions for organic raw materials affect the composition and cost structure of organic food production. In order to control the dynamics of costs, the "costs-output-profit" method (CVP-analysis) was used, the basic elements of which are: product price, sales volume; variable costs per unit of production; fixed costs over a period of time. In the process of CVP analysis, the break-even point is calculated and analyzed. The forecast level of profit is calculated under the conditions of growth in the volume of production and sale of organic products and a decrease in fixed costs. When calculating the probable profit, the influence of operating leverage is taken into account – the ratio of marginal profit to profit from sales. It should be noted that a comprehensive approach to the analysis of a large number of factors using the methods of factor analysis and CVP analysis allows you to find the optimal ratio between fixed and variable costs, the price and volume of production, effectively forecast and plan the company's profit. The assessment of the impact of costs on the formation of profit at the enterprise makes it possible, in the conditions of real market management, to find a reasoned decision to optimize costs and increase the profit potential of the enterprise, increase production efficiency and, as a result, increase the level of profitability of the enterprise as a whole.

Keywords: profit, cost, analysis, factor, evaluation, influence.

Постановка проблеми. В умовах динамічних змін пріоритетним напрямом розвитку сировинного та переробного сегментів національного АПК стає органічне сільськогосподарське виробництво. Зважаючи на характерну для сучасної економіки швидку мінливість бізнес-середовища, яка опосередковано впливає на фінансовий результат, при оцінці конкурентоспроможності органічних продуктів харчування та продуктів харчування масового виробництва акцентують увагу на їх якості й ціні. Розвиток ринку органічної продукції дає змогу кінцевому споживачу отримати якісніші продукти харчування, що сприяє вирішенню проблеми повноцінного здорового харчування в комплексі з турботою про навколишнє середовище. Зважаючи на прямий зв'язок між ціною на органічну продукцію та обсягом витрат на її виробництво, вважаємо актуальним дослідження проблематики оцінки впливу витрат на формування прибутку переробних підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання взаємозалежності собівартості реалізованої продукції та прибутку підприємства завжди перебували у центрі уваги дослідників. Вагомий внесок у розроблення теоретичних та методичних засад зазначених проблем зробили такі вчені, як: І. О. Бланк [1], Ю. М. Богівіна [2], Г. І. Кіндрацька [3], Г. М. Колісник [4], В. Мец [5], А. Поддєрьогін [6], Г. В. Савицька [7] та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Не зважаючи на значний доробок науковців у даній сфері, недостатньо досліджено проблему оптимізації витрат виробників органічної продукції, оскільки переробка органічної сировини має свої особливості, які необхідно враховувати. Зважаючи на постійну мінливість зовнішнього середовища, в якому функціонують суб'єкти підприємництва, актуальним залишається і питання щодо основних факторів, які безпосередньо впливають на формування прибутку.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є аналіз витрат на виробництво та реалізацію органічної продукції, оцінка їх впливу на формування прибутку ТОВ «Сквирський комбінат хлібопродуктів».

Виклад основного матеріалу дослідження. Поряд із виробництвом органічної продукції, задоволенням попиту споживачів та позитивним впливом на довкілля, головною метою переробного підприємства є максимізація прибутку. Формування прибутку – це безперервний процес, який включає в себе

комплекс дій щодо забезпечення узгодження доходів і витрат підприємства з метою отримання та максимізації їх позитивного сальдо.

Проаналізуємо формування прибутку ТОВ «Сквирський комбінат хлібопродуктів» у 2019–2021 рр. (табл. 1) на основі форм фінансової звітності [9].

Рівень та сума прибутку формується під дією зовнішніх і внутрішніх факторів, що мають позитивний та негативний вплив. Зовнішні фактори суттєво впливають на прибуток підприємства, але не залежать від його діяльності. До внутрішніх факторів належать: обсяги виробництва та обсяг реалізації продукції, собівартість та структура продукції, якість та ціна продукції [8].

Згідно таблиці 1 можна зробити висновок, що динаміка прибутку підприємства заслуговує на позитивну оцінку. Чистий прибуток товариства протягом 2019–2021 рр. збільшився на 144,4 % (33335 тис. грн) за рахунок: зростання чистого доходу від реалізації продукції на 35,2% (130362 тис. грн), інших операційних доходів на 246,9%, а також зниження на 8,3% фінансових витрат. При цьому збільшення собівартості реалізованої продукції на 25,3%, адміністративних витрат, витрат на збут та інших операційних витрат відповідно на 22,4%, 49,0% та 10,0% справило негативний вплив на прибуток.

Основну частину прибутку підприємство отримало від реалізації продукції і послуг. Прибуток від реалізації продукції залежить від таких факторів: обсягу реалізації продукції, її структури, собівартості і рівня середньо-реалізаційних цін. Кожен з цих факторів може справляти різнонаправлений (позитивний і негативний) або направлений (тільки позитивний чи тільки негативний) вплив на прибуток. Між величиною прибутку і собівартістю продукції існує зворотній зв'язок.

В таблиці 2 представлені вихідні дані для факторного аналізу прибутку підприємства від реалізації органічної продукції.

Із наведених даних у табл. 2 можемо зробити висновок, що протягом 2019–2021 рр. валовий прибуток від реалізації органічної продукції збільшився на 13,3%, або на 2206,8 тис. грн.

Факторний аналіз прибутку від реалізації органічної продукції виконаний з використанням методу ланцюгових підстановок і прийому елімінавання [7].

Факторна модель для аналізу:

$$Pr = Q * (P - C), \quad (1)$$

де Pr – валовий прибуток, тис. грн;

Таблиця 1

**Формування прибутку ТОВ «Сквирський комбінат хлібопродуктів»
за 2019–2021 рр., тис. грн**

Показники	Період			Відхилення 2021/2019	
	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Абс. тис. грн.	Відн. %
1. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	369763	437288	500125	130362	35,2
2. Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	(288823)	(313396)	(361920)	73097	25,3
3. Валовий прибуток	80940	123892	138205	57265	70,7
4. Інші операційні доходи	2970	3883	10302	7332	246,9
5. Адміністративні витрати	(15016)	(18006)	(18380)	3364	22,4
6. Витрати на збут	(50128)	(70541)	(74718)	24590	49,0
7. Інші операційні витрати	(4533)	(9813)	(4985)	452	10,0
8. Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	14233	29415	50424	36191	254,3
9. Інші фінансові доходи	8	-	-	-8	100,0
10. Інші доходи	103	332	-	-103	100,0
11. Фінансові витрати	(37322)	(42140)	(40433)	3111	8,3
12. Інші витрати	(104)	(49)	(70)	-34	32,7
13. Фінансовий результат до оподаткування: прибуток			10253	10253	100,0
збиток	(23082)	(12774)		23082	100,0
14. Витрати (дохід з податку на прибуток)		-	-	-	-
15. Чистий фінансовий результат: прибуток			10253	33335	144,4
збиток	(23082)	(12774)			

Q – обсяг реалізованої органічної продукції, тис. шт.;

P – ціна за одиницю продукції, грн;

C – собівартість одиниці продукції, тис. грн.

Результати узагальнено в таблиці 3.

Отже, дані таблиці 3 дають можливість зробити наступний висновок. Загальний обсяг валового прибутку від реалізації органічної продукції збільшився на 2206,8 тис. грн, в першу чергу за рахунок зростання прибутку від реалізації пластівців вівсяних миттєвого приготування (1687,58 тис. грн).

На зміну величини прибутку вплинули наступні фактори: за рахунок зміни рівня цін прибуток знизився на 525,88 тис. грн, зростання обсягу реалізації продукції дозволило збільшити прибуток на 1124,22 тис. грн; структурні зрушення призвели до збільшення прибутку на 493,96 тис. грн; за раху-

нок зниження собівартості прибуток зріс на 1114,50 тис. грн.

В цілому, протягом 2019–2021 рр. прибуток збільшився, проте, за товаром Крупа гречана ядриця швидкозварювана органічна спостерігається зниження прибутку через зростання собівартості.

З метою контролю динаміки витрат скористаємося методом «витрати–випуск–прибуток» (Cost-Volume-Profit Relationships, або CVP). Базовими елементами CVP аналізу є: ціна продукції (prices of products); обсяг продажу продукції (unit volume); змінні витрати на одиницю продукції (per unit variable costs); постійні витрати за певний проміжок часу (total fixed cost). У процесі CVP-аналізу обчислено та проаналізовано рівноважний обсяг операційної (виробничої) діяльності (точка беззбитковості) [2, с. 188]. Вихідні дані для аналізу наведено в таблиці 4.

Таблиця 2

**Вихідні дані для факторного аналізу прибутку від реалізації органічної продукції
ТОВ «Сквирський комбінат хлібопродуктів»**

№ з/п	Показники	2019 р.	2020 р.	2021 р	Відхилення 2021/2019
1	Кількість реалізованої продукції, тис. шт.	1226	1280	1319,5	93,5
1.1	Крупа гречана ядриця швидкозварювана органічна	196	208	215,6	19,6
1.2	Пластівці гречані миттєвого приготування органічні	67	71	73,7	6,7
1.3	Пластівці вівсяні миттєвого приготування органічні	254	296	330,2	76,2
1.4	Пластівці пшонані миттєвого приготування органічні	709	705	700	-9,0
2.	Ціна реалізації, грн.	56,22	56,38	56,71	0,49
2.1	Крупа гречана ядриця швидкозварювана органічна	72,89	73,58	74,94	2,05
2.2	Пластівці гречані миттєвого приготування органічні	87,08	86,6	86,76	-0,32
2.3	Пластівці вівсяні миттєвого приготування органічні	61,21	61,02	60,78	-0,43
2.4	Пластівці пшонані миттєвого приготування органічні	46,91	46,32	46,01	-0,9
3	Виручка від реалізації продукції, тис. грн	68927,33	72170,76	74827,82	5900,49
4	Собівартість одиниці продукції, грн.	42,5	39,29	37,73	-5,0
4.1	Крупа гречана ядриця швидкозварювана органічна	60,00	61,75	63,50	3,5
4.2	Пластівці гречані миттєвого приготування органічні	76,00	76,20	75,80	-0,2
4.3	Пластівці вівсяні миттєвого приготування органічні	45,00	44,80	43,20	-1,8
4.4	Пластівці пшонані миттєвого приготування органічні	34,00	33,15	32,20	-1,8
5	Собівартість продукції, тис. грн	52388,0	50291,20	56081,70	3693,7
6	Валовий прибуток, тис. грн.	16539,33	21879,56	18746,13	2206,8

Таблиця 3

**Результати факторного аналізу прибутку від реалізації органічної продукції
ТОВ «Сквирський комбінат хлібопродуктів»**

Фактори, що вплинули на прибуток	Зміна прибутку, тис. грн			
	Крупа гречана ядриця швидкозварювана органічна	Пластівці гречані миттєвого приготування органічні	Пластівці вівсяні миттєвого приготування	Пластівці пшонані миттєвого приготування органічні
Ціна реалізації	389,69	-33,59	-291,98	-590,00
Обсяг реалізації продукції	202,64	48,73	981,34	-108,49
Структура продукції	102,29	35,51	403,86	-47,7
Собівартість продукції	-754,6	14,74	594,36	1260,00
Всього	-59,98	65,39	1687,58	513,81

Таблиця 4

**Вихідні дані для аналізу точки беззбитковості продукції
ТОВ «Сквирський комбінат хлібопродуктів»**

№ з/п	Показники	2021	На одиницю продукції, грн	Питома вага, %
1	Виручка, грн. (при випуску 1319,5 шт.)	74827,83	56,71	100,0
2	Змінні витрати, тис. грн	38621,72	29,27	52,0
3	Маржинальний дохід, тис грн.	36206,11	27,44	48,0
4	Постійні витрати, тис грн.	17459,98		
5	Прибуток, тис грн.	18746,13	14,21	
6	Точка беззбитковості, шт	636		

За даними таблиці визначено беззбитковий обсяг реалізації загалом по підприємству, який складе 636 шт. на місяць (17459,98/ (56,71–29,27)), або 36067,56 тис. грн. Маємо фактичний обсяг продажу (74827,83 тис. грн), який перевищує точку беззбитковості на 38760,27 тис. грн і дозволяє мати рентабельну діяльність.

У 2022 р. планується збільшити обсяги продажу продукції на 6% при сумі змінних витрат 29,27 грн. на одиницю. Разом з тим планується зменшення постійних витрат на 5% (табл. 5).

За даними табл. 5 визначений беззбитковий обсяг реалізації загалом по підприємству складає 604 одиниці на місяць, що на 32 одиниці менше, ніж у звітному періоді. Отже, при збільшенні обсягів виробництва та зменшенні суми постійних витрат точка беззбитковості зменшується.

Також при розрахунку враховано вплив операційного важеля (P) – відношення маржинального прибутку до прибутку від реалізації $P = \frac{ДМ}{П}$. Розмір впливу операційного важеля показує, на скільки відсотків змінюється прибуток за зміни виручки на 1%.

Розрахуємо ймовірний прибуток, якщо обсяг реалізації становитиме 1400 тис шт.

Виручка від реалізації:

$$B = Ц * N = 56,71 * 1400 = 79394,0 \text{ тис грн}$$

$$\text{Ріст виручки складає } \frac{79394,0}{74827,83} * 100 - 100 = 6,10\%$$

$$\text{Сила дії операційного важеля: } 1 + \frac{17459,98}{18746,13} = 1,93$$

Таким чином, прибуток зросте на:

$$\Delta П = 6,1 * 1,93 = 11,77\%$$

В абсолютному вираженні прибуток збільшиться на:

$$18746,13 * 11,77\% = 2206,4 \text{ тис грн.}$$

і складе:

$$18746,13 + 2206,4 = 20952,53 \text{ тис грн.}$$

Отже, прогнозоване зростання обсягів виробництва на 2022 рік дасть змогу ТОВ «Сквирський комбінат хлібопродуктів» сформуванати прибуток в сумі 20952,53 тис грн при відповідному рівні витрат. В результаті підприємству вдасться досягти збільшення запасу фінансової міцності та зменшити його виробничі ризики.

Таблиця 5

**Аналітичний формат CVP – аналізу за планом 2022 р.
ТОВ «Сквирський комбінат хлібопродуктів»**

№ з/п	Показники	2022	На одиницю продукції, грн	Питома вага, %
1	Виручка, грн. (при випуску 1400 шт. = 1319,5*106/100)	79394,0	56,71	100,0
2	Змінні витрати, тис. грн	40978,0	29,27	52,0
3	Маржинальний дохід, тис грн.	38416,0	27,44	48,0
4	Постійні витрати, тис грн.	16587,0		
5	Прибуток, тис грн.	21829,0	15,60	
6	Точка беззбитковості, шт.	604		

Висновки з проведеного дослідження. Узагальнюючи викладене, зазначимо, що управління витратами переробних підприємств в умовах ринкової економіки є важливим аспектом їх фінансово-господарської діяльності. Комплексний підхід до аналізу численного складу факторів з використанням методів факторного аналізу, СVP-аналізу дозволяє знаходити оптимальне співвідношення між постійними і змінними витратами, ціною та

обсягами виробництва продукції, ефективно прогнозувати та планувати прибуток підприємства. Оцінка впливу витрат на формування прибутку на підприємстві дає можливість в умовах реального ринкового господарювання знайти аргументоване рішення щодо оптимізації витрат та збільшення потенціалу прибутку підприємства, підвищення ефективності виробництва та, як наслідок, підвищення рівня прибутковості підприємства в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бланк И. А. Основы финансового менеджмента. Київ : Ника-Центр, 2007. 487 с.
2. Боговіна Ю. М. Аналіз системи «витрати-випуск-прибуток» як інструмента управління витратами підприємства. *Інформаційні технології в освіті, науці та виробництві*. 2014. Вип. 4(9). С. 187–192.
3. Аналіз господарської діяльності : підручник / Г. І. Кіндрацька, А. Г. Загородній, Ю. І. Кулиняк. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2019. 320 с.
4. Колісник Г.М. Витрати підприємницького сектора України: методологія та практика : монографія. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/22718/1/Монографія.pdf> (дата звернення: 07.05.2022).
5. Мец В. О. Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства : навч. посіб. Київ : Вища школа, 2003. 278 с.
6. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства : навч. посіб. Київ : Знання, 2010. 662 с.
7. Фінанси підприємств: підручник / А. М. Поддєрьогін, Л. Д. Буряк, Г. Г. Нам, А. М. Павліковський; 7-е вид., перероб. та доп. Київ : КНЕУ, 2008. 552 с.
8. Романова Т. В. Даровський Є.О. Чинники, що впливають на збільшення прибутку підприємств України в сучасних умовах. *Ефективна економіка*. 2015. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3976>.
9. Офіційний сайт ТОВ «Сквирський комбінат хлібопродуктів». URL: <https://skviryanka.com.ua> (дата звернення 13.06.2022).

REFERENCES:

1. Blank, I. A. (2007). *Osnovy finansovogo menedzhmenta* [Fundamentals of Financial Management]. Kyiv: Nika-Centr, 487 p. (in Ukrainian)
2. Bohovina, Yu. M. (2014). Analiz systemy "vytraty-vypusk-prybutok" yiak instrument upravlinnia vytratamy pidpryemstva [Analysis of the "cost-output-profit" system as an enterprise cost management tool]. *Informatsiini tehnologii v osviti, nauksi ta vyrobnytstvi – Information technologies in education, science and production*, 4(9), 187–192.
3. Kindratska, H. I., Zahorodnii, A. H., & Kulyniak, Yu. I. (2019). Analiz gospodarskoii diialnosti [Analysis of economic activity]. Lviv : Vydavnytsvo Lvivskoii Politekhniky. 320 p. (in Ukrainian)
4. Kolisnyk, H. M. (2016) *Vytraty pidpryemnytskogo sektora Ukrainy: metodologii ta praktyka* [Costs of the entrepreneurial sector of Ukraine: methodology and practice]. Uzhgorod: PP "AUTDOR-SHARK", 360 p. (in Ukrainian)
5. Mets, V. O. (2003). *Ekonomichniy analiz finansovyh rezultativ ta finansovogo stanu pidpryemstva* [Economic analysis of financial results and financial condition of the enterprise]. Kyiv: Vyscha shkola, 278 p. (in Ukrainian)
6. Savytska, H. V. (2010) *Ekonomichniy analiz diialnosti pidpryemstva* [Economic analysis of enterprise activity]. Kyiv: Znannia, 662 p. (in Ukrainian)
7. Podderohin, A. M., Buriak, L. D., Nam, H. H., & Pavlikovskyi A. M. (2008) *Finansy pidpryemstv* [Finance of enterprises]. Kyiv: KNEU, 552 p. (in Ukrainian)
8. Romanova, T. V., & Darovskyi Ye. O. (2015) *Chynnyky, shcho vplyvaiut na zbilshennia prybutku pidpryemstv Ukrainy v suchasnyh umovah* [Factors affecting the increase in the profit of Ukrainian enterprises in modern conditions]. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*, vol. 4. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3976>.
9. Ofitsiyniy sait TOV "Skvirskiy kombinat hliboproduktiv [Skvir bakery products factory]. Available at: <https://skviryanka.com.ua>.